

Exkursioner för bättre miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

Erfarenheter från projektet Grip on Life IP åren 2018–2024

Författare

Karolina Tanse, Skogsstyrelsen

Omslag

Två personer iklädda vadarbyxor står i ett vattendrag och tittar ner i vattnet med vattenkikare. Foto: Linnea Rådahl.

Med bidrag från Europeiska
unionens LIFE-program

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning	4
Summary	5
Bakgrund	6
Syfte	6
Projekt mål	7
Utförda exkursioner och träffar	8
Exkursioner	8
Digitala workshops	10
Demonstrationsområden	12
Familjedag	12
Erfarenheter och resultat	15
Resultat från utvärderingar	15
Exkursioner med SLU-studenter	16
Exkursioner med Naturbruksgymnasiet i Burträsk	17
Digitala workshops	18
Analys och utvecklingsmöjligheter	21
Framtida aktiviteter	22
Mer material	23

Utgivaren har hela ansvaret för innehållet i denna sammanställning, som inte ska tolkas som Europeiska unionens eller EU-kommissionens officiella ståndpunkt.

Sammanfattning

Detta är en sammanställning av erfarenheter från de exkursioner och digitala träffar som Skogsstyrelsen i Västerbotten och Jämtland, samt Länsstyrelsen i Västerbotten utfört i projektet Grip om Life IP (aktivitet C4.4) åren 2018–2024. Huvudsyftet med sammanställningen är att utvärdera aktiviteterna och att andra ska få inspiration och om vad som kan göras för att förbättra hänsynen till vattendrag och våtmarker i skogsbruket.

Under projektperioden har exkursioner för studenter och digitala workshops för skogsföretag arrangerats. Resultaten från de enkäter som deltagarna besvarat efter aktiviteterna visar att aktiviteterna har uppskattats och att de flesta lärt sig något nytt. Temat *hänsyn till vattendrag och våtmarker i skogsbruket* och skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn är fortfarande viktiga att diskutera och lära sig om. Att använda sig av exkursioner och workshops där deltagarna får se verkliga exempel på både goda hänsynsåtgärder inom skogsbruket och exempel på bristande hänsyn har uppskattats av deltagarna.

Baserat på erfarenheterna från denna verksamhet rekommenderas skogssektorn att prioritera utflykter, workshops, dialoger och kalibreringar för att kunna nå målen om hänsyn till vattendrag och våtmarker i skogen. Det finns mycket teoretisk kunskap om varför och hur vi ska använda olika hänsynsåtgärder, men det finns fortfarande ett behov av utbildning i hur man omsätter det i praktiken i olika skogsbestånd och olika förhållanden.

Summary

This is a compilation of experiences from the field trips and digital meetings organised by the Swedish Forest Agency in Västerbotten and Jämtland and the County Administrative Board in Västerbotten in the project Grip on Life IP (action C4.4) in 2018-2024. The main aim of this compilation is to evaluate the activity and for others to find inspiration on and learn from the project on what can be done to improve the consideration to watercourses and wetlands in the forestry.

During the project period excursions for students and digital workshops for forest companies have been arranged. The results from the questionnaires the participants answered after the activities show that the excursions and dialogues have been appreciated and most of them learned something new. The theme *consideration towards watercourses and wetlands in forestry* and the forestry sector's common targets are still important to discuss and learn about. Using excursions and workshops where the participants can see real examples of both good consideration measures in forestry and examples of lack of consideration have been appreciated by the participants.

Based on the experiences from this activity it is recommended to the forest sector to prioritize excursions, workshops, dialogues and calibrations to be able to reach the goals on consideration towards watercourses and wetlands in the forest. There is a lot of theoretical knowledge on why and how we use consideration measures, but there is still a need for training in how to put it into practice in different forest stands and during different conditions.

Bakgrund

Modernt skogsbruk har påverkat många av Sveriges vattendrag och våtmarker negativt, genom omfattande dikning av våtmarker, körskador och ingen eller bristfällig hänsyn vid avverkning mot vattendrag och våtmarker. Även verksamheter som flottning, utbyggda älvar för vattenkraft och gruvsdrift har haft stor ekologisk påverkan på sjöar och vattendrag.

Olika åtgärder har under senare år gjorts för att förbättra miljöhänsyn och förbättra bevarandestatus för vattendrag och våtmarker. Sveriges vattenförvaltning, som styrs bland annat av EU:s vattendirektiv, syftar till att Sveriges vatten ska ha god bevarandestatus senast 2027. Länsstyrelsen har en viktig roll i vattenförvaltningen och ansvarar bland annat för bedömning av bevarandestatus för vattendrag, och för att föreslå åtgärder där det behövs, samt för miljöövervakning. Skogsstyrelsens dialogprojekt där gemensamma målbilder för god miljöhänsyn har tagits fram tillsammans med skogssektorn har varit ett viktigt steg mot att förbättra hänsynen mot vattendrag och våtmarker vid skogsbruksåtgärder. Arbetet med att implementera målbilderna i skogen pågår ständigt, och där har Skogsstyrelsen en viktig roll att stötta vid implementeringen. Dialoger, fältträffar, utbildningar med skogsbruksrepresentanter genomförs årligen och berör på olika sätt målbilderna.

Ett antal olika LIFE- och Interreg-projekt och andra mindre, lokala projekt har drivits under senare år med syftet att förbättra bevarandestatus för vatten och våtmarker runt om i Sverige. Det är viktigt att kunskaperna om lyckade, och mindre lyckade, åtgärder från de projekten utvärderas och sprids vidare till olika intressenter som skogsägare, entreprenörer, skogsbolag och studenter. Särskilt viktigt är det att dela ”best practice”.

I projektet Grip on Life ingår en aktivitet benämnd C4.4, där Skogsstyrelsen i Västerbotten och Jämtland tillsammans med Länsstyrelsen Västerbotten använt sig av erfarenheter från tidigare projekt som ReMiBar (Remediation of migratory barriers in Nordic/Fennoscandian Watercourses), ReBorN LIFE (Restoration of boreal nordic rivers), FLISIK (För livskraftiga småvatten i Kvarken) och VIMLA (Vatten och människan i landskapet) för att öka kunskap och där igenom förbättra miljöhänsynen kring vattendrag och våtmarker.

Syfte

Syftet med aktiviteten var att genom exkursioner och andra typer av träffar öka kunskap och intresse hos viktiga aktörer inom skogsbruket för vattenfrågor, ekosystemtjänster och hur man bäst tar hänsyn till vattendrag och våtmarker vid skogsbruksåtgärder.

Genom de kunskapshöjande aktiviteterna så var det övergripande syftet att öka miljöhänsyn kring vattendrag och våtmarker inom och utom Natura 2000-områden, och därigenom förbättra bevarandestatus för habitat och arter kopplade till dem.

Projektmål

Målet med aktivitet C4.4 i projektet Grip on Life var att arrangera exkursioner och workshops med skogsföretag, entreprenörer, markägare, skolor, lokala intressenter och allmänheten för att sprida kunskap om och bidra till bättre hänsyn till vattendrag och våtmarker vid skogsbruksåtgärder.

De ursprungliga målsättningarna var följande:

1. Minst två fältmöten ska hållas för att utbyta erfarenheter och diskutera hänsyn till vatten med skogsbolag, entreprenörer och/eller skogsägare.
2. Två fältundervisningstillfällen ska genomföras med studenter vid universitet eller elever på naturbruksgymnasium.
3. En exkursion för allmänheten och lokala intressenter ska hållas inom Vindelälvens kandiderande biosfärsområde.
4. Utvärdering av aktiviteten och presentation av slutsatser/erfarenheter.

Utförda exkursioner och träffar

I C4.4-aktiviteten har exkursioner och digitala workshops anordnats i syfte att sprida kunskap om hur hänsyn till vattendrag och våtmarker kan utformas och anpassas vid skogsbruksåtgärder. Målgrupperna har varit elever och studenter vid gymnasium och universitet, samt skogstjänstemän hos skogsbolag och entreprenörer. Utöver detta har två demonstrationsslingor anlagts som är öppna för alla intresserade att nyttja. För exkursionerna och träffarna så har information och diskussioner utgått från skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn¹.

Exkursioner

Under projektperioden har exkursioner arrangerats för elever på naturbruksgymnasiet i Burträsk och för studenter på Jägmästarprogrammet/Skogsvetarprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Skogsstyrelsen i Norra Västerbotten har tillsammans med markägaren Holmen varit arrangörer av exkursionerna med naturbruksgymnasiet. Skogsstyrelsen i Södra Västerbotten och Länsstyrelsen Västerbotten har arrangerat exkursionerna för SLU-studenterna.

Fyra exkursioner har genomförts med naturbruksgymnasiet i Burträsk och sex exkursioner har genomförts för studenterna från SLU i Umeå.

Gemensamt tema för exkursionerna har varit att utforma hänsyn till vattendrag och våtmarker vid skogsbruksåtgärder, dikesrensning, samt anpassning av körning med skogsmaskiner vid vattendrag och våtmarker. Utöver det har exkursionerna i Burträsk fokuserat mer på själva utförandet av olika åtgärder och med SLU-studenterna har fokus varit mer på vattenekologi, planering och effekter.

Erfarenheterna från exkursionerna med naturbruksgymnasiet har lett fram till att Skogsstyrelsen i Norra Västerbotten tillsammans med Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen i Jönköpings län (som arrangerat liknande exkursioner) har påbörjat arbetet med en lärarhandledning med texter och övningar kopplat till hänsyn till våtmarker och vattendrag. Syftet är att skolorna enklare ska kunna hålla undervisning själva med det färdiga materialet. Handledningarna kommer att tryckas och skickas ut till alla naturbruksgymnasier under 2025.

¹ <https://www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/malbilder-for-god-miljohansyn/>

Exkursion med elever från naturbruksgymnasiet i Burträsk. Skogsstyrelsen visar exempel på hur hänsyn till vattendrag kan utformas vid skogsbruksåtgärder. Foto: Göran Andersson

Studenter från Jägmästarprogrammet markerar en kantzon mot bäck. Foto: Karolina Tanse.

Studenter från Jägmästarprogrammet samlar bottenfauna i Kulbäcken. Foto: Karolina Tanse.

Digitala workshops

Skogsstyrelsen har arrangerat sammanlagt 13 digitala workshops på temat förbättrad hänsyn till vattendrag och våtmarker. Målgruppen var skogstjänstemän hos skogsbolag och entreprenörer. I Jämtland arrangerades 11 digitala workshops (12 var planerade men en fick inga deltagare) och i Norra Västerbotten arrangerades en.

I Jämtland utgick diskussionerna under workshoparna från ett antal drönbilder på genomförda föryngringsavverkningar. Bilderna användes för att visa på konkreta exempel på bra genomförda och mindre bra genomförda hänsynsåtgärder. I Norra Västerbotten användes bilder tagna med en handhållen kamera som diskussionsmaterial i stället för drönbilder. Workshopen som arrangerades i Norra Västerbotten innehöll också ett antal föreläsningar om miljöbelastning och påverkan på mark och vatten av skogsbruksåtgärder, skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn och en jämförelse av hur små vattendrag betraktas i Kanada, Finland och Sverige.

Drönbild över ett avverkat område där hänsyn lämnats mot en liten tjärn. Bilden var en av de drönbilder som användes som diskussionsmaterial under workshoparna i Jämtland. Foto: Henrik Nilsson

Ett exempel på en välgjord bro över en bäck som förhindrade körskador. Bilden användes som diskussionsmaterial under workshops. Foto: Ida Olofsson

Ett exempel på bristande hänsyn mot mark och vatten som resulterade i erosion och lerströmmar ner i en bäck med Natura 2000-klassning. Markskadorna åtgärdades efter fototillfället. Foto: Kristina Nilson

Demonstrationsområden

I Burträskområdet har två demonstrationsområden, Ekeby och Mossaliden, anlagts av Skogsstyrelsen i Norra Västerbotten. Demonstrationsområdena är tänka att kunna användas av naturbruksgymnasiet, allmänhet och andra intressenter. Områdena har också använts under exkursionerna med eleverna på Naturbruksgymnasiet i Burträsk.

Båda demonstrationsområdena syftar till att visa exempel på hur man kan ta hänsyn till vatten och våtmarker vid skogsbruksåtgärder. Informationen på skyltarna är kopplade till skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn och innehåller frågor för att uppmuntra till diskussion bland besökarna. Slingan på Ekeby demonstrationsområde är 1,3 kilometer och har tolv hållpunkter. Slingan på Mossalidens demonstrationsområde är 0,8 kilometer och har sju hållpunkter.

Familjedag

År 2022 anordnades en familjedag vid Mårdseleforsen av Grip on Life, Biosfärsområdet Vindelälven-Juhttátahkka och Länsstyrelsen Västerbotten (andra verksamheter utöver Grip on Life). Syftet med dagen var att visa upp och diskutera vattendragsrestaurering och vattenmiljöer för att sprida kunskap om dessa frågor. Under dagen kunde besökarna ta del av information om restaurering och förvaltning av vattendrag, information om nedskräpning och hur allt skräp hamnar i vattnet till slut, samt guidade turer i naturreservatet. Det fanns också stationer med aktiviteter som gissa bajset, nyckling av bottenfauna, tipsrunda, musselstation, akvarium med laxartad fisk elfiskad från Vindelälven och ”hitta hermelinen” som var gömd på bilder. Dessutom bjöds det på mat – nötkött från naturbete i Vindeln och falafel från lokalproducent i Bjurholm i bröd med grönsaker och kokkaffe efter maten.

Under dagen deltog ett 60-tal personer. Två bussar abonnerades, en från Umeå och en från Lycksele, för att transportera deltagarna. Detta uppskattades eftersom det innebar att fler kunde ta sig dit och delta. Några utvärderingar kunde inte göras men erfarenheterna från dagen var att det blev en bra och uppskattad dag. Att abonnera bussar när det finns få parkeringsmöjligheter är bra, högtalarvästar är bra att ha utomhus för att alla ska kunna ta del av informationen på ett bra sätt, samt att ”hands-on”-aktiviteter är uppskattat och bra för att få i gång ett engagemang bland deltagarna.

Besökare på familjedagen på väg in i Mårdseleforsens naturreservat. Foto: Emanuel Eriksson

Gunnar Öhlund, SLU och Daniel Holmqvist, fiskekonsulent vid Ume/Vindelälvens fiskeråd demonstrerar elfiske. Foto: Emanuel Eriksson

Besökare på familjedagen vid Mårdseleforsen går runt till de olika informationsstationerna. Foto: Emanuel Eriksson

Erfarenheter och resultat

Totalt har 369 studenter och andra intressenter deltagit i de olika arrangemangen inom aktivitet C4.4.

Tabell 1. Antal deltagare i exkursioner och workshops.

Aktivitet	Målgrupp	Antal deltagare
Exkursion med studenter från Jägmästarprogrammet.	Studenter	2019: 64 2020: 38 2021: 55 2022: 28 2023: 35 2024: 19
Exkursion med elever från Naturbruksgymnasiet i Burträsk	Elever	2021: 17 2022: 15 2023: 19 2024: 18
Digitala workshops Jämtland	Skogsbolag, skogstjänstemän, avverkningsplanerare med flera.	48
Digital workshop Norra Västerbotten	Skogsbolag, skogstjänstemän, avverkningsplanerare med flera.	13

Resultat från utvärderingar

Efter varje exkursion och workshop har deltagarna ombetts att fylla i en enkät om upplevelsen av aktiviteten. Nedan presenteras resultaten från dessa. Frågeformuläret som använts var den projektgemensamma enkäten för Grip on Life. Frågorna var enligt nedan och svarsalternativen var 1–5 där 1 var lägst betyg och 5 högst:

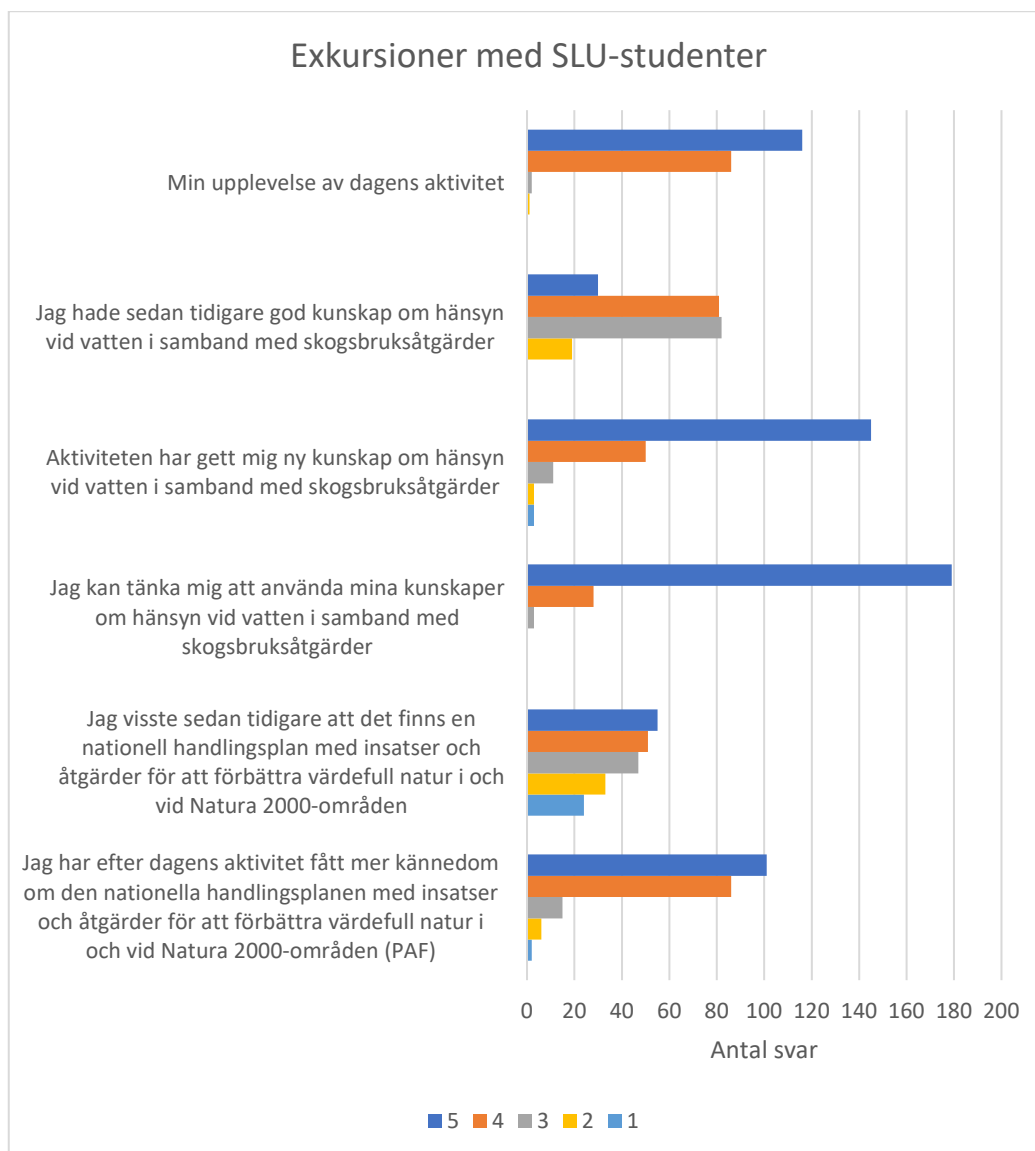
1. Min upplevelse av dagens aktivitet.
2. Jag hade sedan tidigare god kunskap om hänsyn vid vatten i samband med skogsbruksåtgärder.
3. Aktiviteten har gett mig ny kunskap om hänsyn vid vatten i samband med skogsbruksåtgärder.
4. Jag kan tänka mig att använda mina kunskaper om hänsyn vid vatten i samband med skogsbruksåtgärder.
5. Jag visste sedan tidigare att det finns en nationell handlingsplan med insatser och åtgärder för att förbättra värdefull natur i och vid Natura 2000-områden.
6. Jag har efter dagens aktivitet fått mer kännedom om den nationella handlingsplanen med insatser och åtgärder för att förbättra värdefull natur i och vid Natura 2000-områden (PAF).

Exkursioner med SLU-studenter

Totalt har 238 studenter deltagit i exkursionerna och 89 procent har besvarat enkäten. Resultatet (figur 1) visar att exkursionerna var uppskattade och att studenterna haft en bra upplevelse av dagarna (fråga 1). De flesta fick också mer kunskap om hänsynsåtgärder mot vatten och våtmarker jämfört med innan exkursionen (fråga 2 och 3). I kommentarerna framgick att anledningen till att de ökat kunskapen var de praktiska delarna där de kunde omsätta sina teoretiska kunskaper från kurserna på universitetet i praktiken.

Den fjärde frågan visar att deltagarna också ser att den information och kunskap de fått kommer att vara användbar i framtiden och att de kommer att använda den i samband med skogsbruksåtgärder.

Femte frågan är spridd i svaren, men det verkar som att de flesta av studenterna hade åtminstone viss kunskap om den nationella handlingsplanen för Natura 2000 (PAF). Svaren i fråga sex visar trots det att de efter exkursionerna fått mer kunskap om den.

Figur 1. Svar från SLU-studenter.

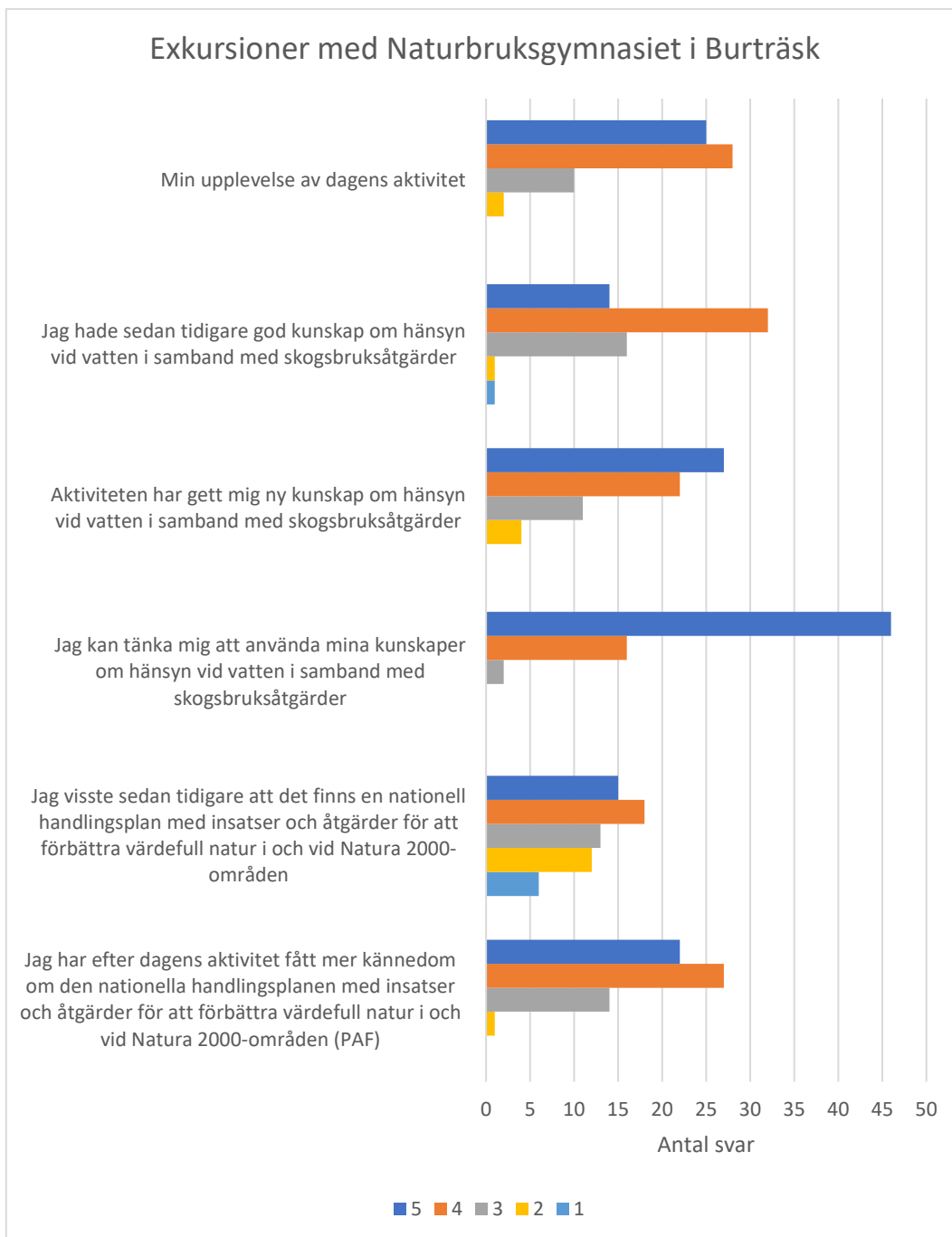
Exkursioner med Naturbruksgymnasiet i Burträsk

Vid exkursionerna i Burträsk deltog 69 personer i exkursionerna och 94 procent av dem besvarade enkäten (figur 2).

Resultaten visar samma trender som för SLU-studenterna, eleverna på naturbruksgymnasiet hade också de en bra upplevelse av dagen (fråga 1). De hade ganska goda kunskaper om hänsyn till vatten vid skogsbruksåtgärder redan innan exkursionen (fråga 2), men den tredje och fjärde frågan visar att de efter exkursionen fått mer kunskap om hänsynsåtgärder och att de troligtvis kommer att använda den kunskapen i framtiden.

Enligt svaren på den femte frågan fanns, likt hos SLU-studenterna, en spridd kunskap om den nationella handlingsplanen för Natura 2000 (PAF) men svaren på fråga 6 visar att de efter exkursionen fått mer kunskap om den.

Det var inte många kommentarer i enkäterna, men några kommentarer var att det var en bra upplevelse att se exempel i skogen eftersom de mest lärde sig de teoretiska delarna i skolan. En annan kommentar var att utflykten gav nya perspektiv och svar på *varför* vi lämnar hänsyn vid skogsbruksåtgärder. Det som verkar ha dragit ner betyget något på upplevelse av dagen är dåligt väder.

Figur 2. Enkätvar från exkursioner med naturbrukseleverna.

Digitala workshops

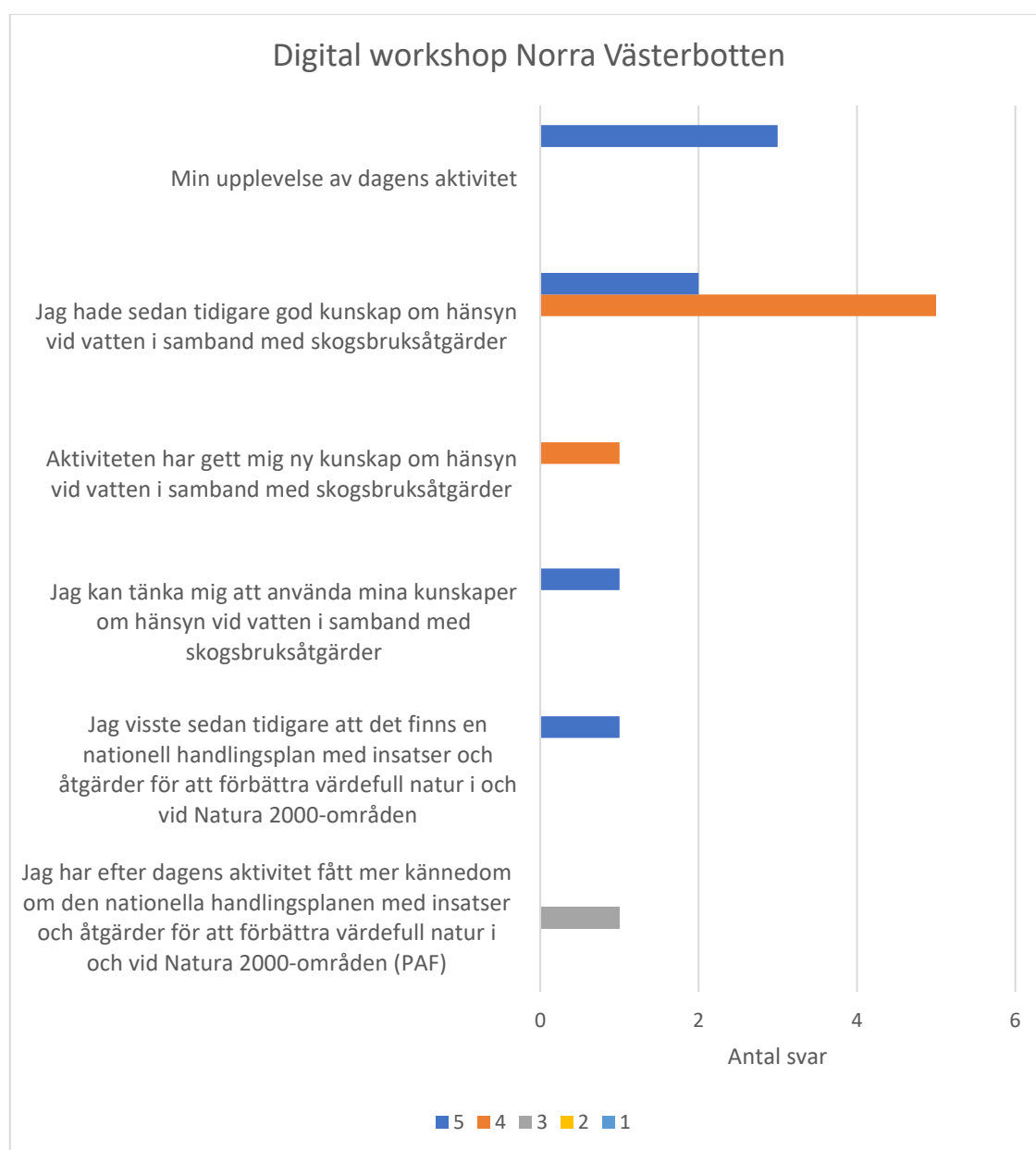
Sammanlagt deltog 61 representanter från skogssektorn i de digitala workshoparna. Av dem besvarade 31 (51 procent) de digitala frågeformulären. Resultatet från enkäterna visas i figur 3 och 4.

Sammantaget svarade deltagarna att de hade en ganska bra upplevelse av workshoparna. Hälften av de svarande gav dagen en fyra och hälften gav den en femma på första frågan. Den andra och tredje frågan visar att deltagarna redan hade god kunskap om hänsynsåtgärder mot vatten och våtmarker, och att workshoparna inte gav så mycket ny information för dem. Trots detta framkom det i

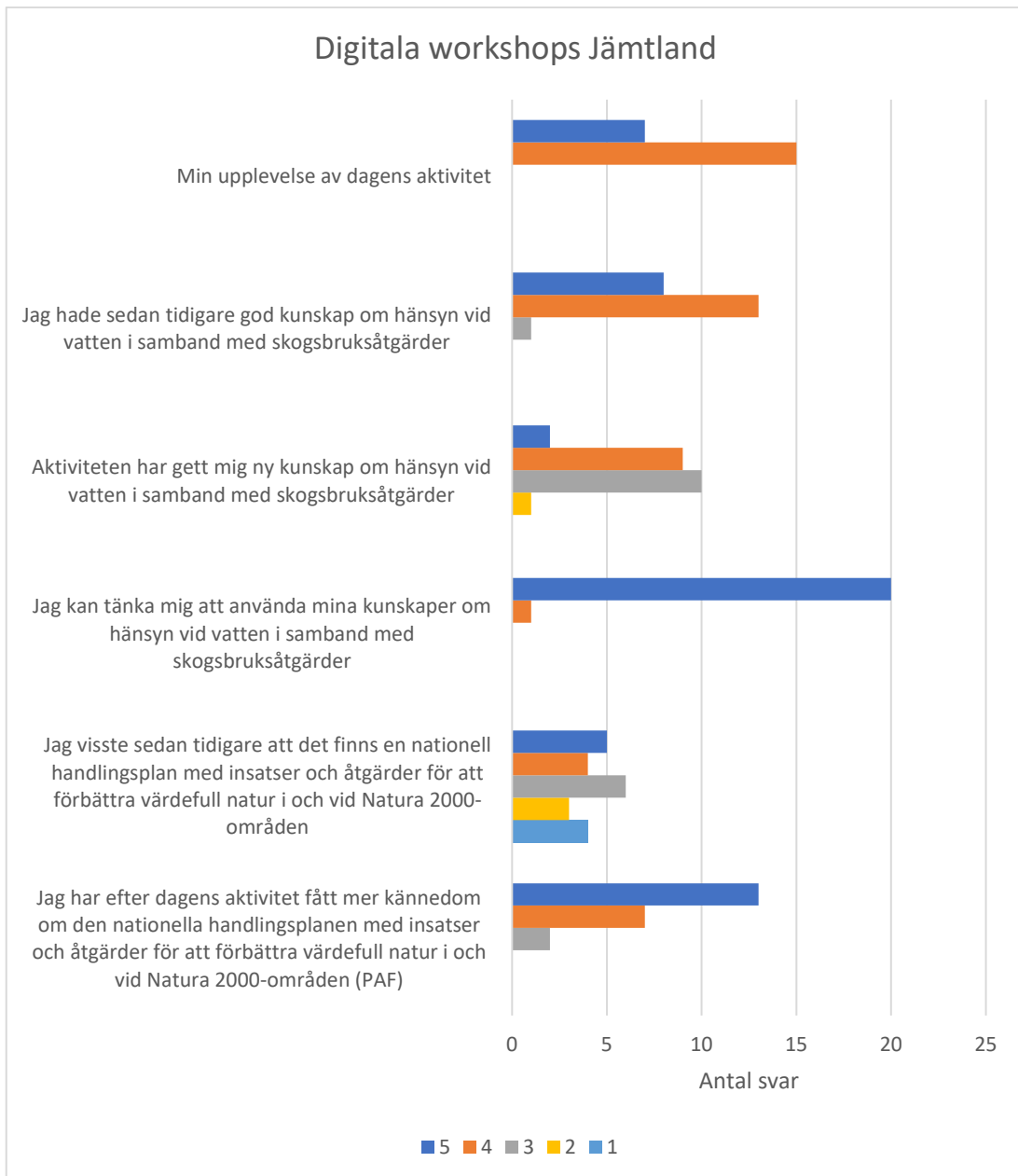
kommentarerna att deltagarna tyckte att diskussion kring hänsyn vid skogsbruksåtgärder är viktigt att fortsätta med även om det innebär så mycket ny information. Detta eftersom det fortfarande finns utrymme för förbättring inom skogssektorn vad gäller hänsyn vid skogsbruksåtgärder, och det finns oftast något nytt som går att ta med sig. Den fjärde frågan visar att kunskap och erfarenheter från diskussioner under workshoparna troligen kommer att användas i samband med skogsbruksåtgärder.

Många hade någon form av kunskap kring den nationella handlingsplanen för Natura 2000 (PAF) och de flesta hade efter workshoparna mer kännedom om den.

Det finns få svar för de digitala workshoparna i Norra Västerbotten på grund av problem med det digitala frågeformuläret. De svar som finns visar samma dock samma trend som svaren från deltagare i workshoparna i Jämtland.

Figur 3. Enkät svar från digital workshop i Norra Västerbotten.

Figur 4. Enkät svar från digital workshop i Jämtland.

Analys och utvecklingsmöjligheter

Projektgruppen har under projektets gång upplevt att de genomförda aktiviteterna har varit uppskattade och givande för deltagarna. Det visas inte minst genom att antalet tillfällen där exkursioner och workshops arrangerats har ökat från sju till 22 tillfällen. Exkursionerna med studenter och elever har förlängts i två omgångar och planeras även att genomföras under projektets sista år. Fältsmöten med skogsbruksrepresentanter fick på grund av covid-19-pandemin justeras till digitala träffar. Att det användes verkliga exempel som visades via bilder var nog en bidragande faktor för att även de digitala träffarna blev uppskattade.

Det finns vissa begränsningar i resultaten från enkäterna eftersom det endast går att analysera resultatet för varje grupp (SLU-studenter, gymnasieelever och skogstjänstemän). Alla aktiviteter har inkluderat nya deltagare i varje grupp och resultaten ger en bild av deltagarnas kunskap vid en given tidpunkt. Progressionen har inte varit möjlig att följa, men det går att se likheter och skillnader mellan grupperna. För elevgrupperna har det inte gjorts någon analys för varje år då upplägget för exkursionerna varit detsamma och behovet av att se variationer i varje grupp inte varit en viktig faktor för aktivitetsmålen.

Generellt sett har alla exkursioner och workshops varit väl uppskattade bland deltagarna. Det framgår av resultatet att hänsyn till vattendrag och våtmarker vid skogsbruksåtgärder fortfarande är viktigt att diskutera och lära sig mer om, även om man har god kunskap om ämnet. Alla skogsbestånd ser olika ut och har olika förutsättningar som gör att hänsynsåtgärderna måste anpassas till det aktuella skogsbeståndet. Hänsynsåtgärder kan beskrivas i allmänna råd, i skogssektorns gemensamma målbilder och andra styrdokument, men de måste anpassas till varje enskilt skogsbestånd. Möjligheten att ha dialoger, workshops och kalibreringar i olika typer av skog och med olika förutsättningar ger möjligheter till erfarenhetsbaserad kunskap om hänsynsåtgärder mot vattendrag och våtmarker. Ju fler olika typer av bestånd man har arbetat med, desto större erfarenhet bär man med sig och kan ta lärdom av vid nästa tillfälle en liknande situation uppstår. Det är troligtvis därför deltagarna har uppskattat exkursionerna och workshoparna. Studenterna och eleverna för att de får en praktisk erfarenhet och får tillämpa den teoretiska kunskap de fått under utbildningen. Skogstjänstemännen uppskattar workshoparna för att det är en möjlighet till kompetensutveckling och att se verkliga exempel på resultat av hänsynsåtgärder. Det är inte självklart att de får se resultatet av den hänsyn de utformar, så att göra uppföljningar och se exempel på hur olika hänsynsåtgärder blev är viktigt för att lära sig om vilka effekter åtgärderna faktiskt får.

Resultaten visar att den nationella handlingsplanen för Natura 2000 (PAF) inte har varit så känd bland deltagarna före exkursionerna och workshoparna. Att svaren är så spridda på fråga fem i alla grupper kan tyda på att deltagarna kanske inte känner igen just namnet för handlingsplanen eller förkortningen PAF. Trots detta verkar det ändå finnas viss kunskap om den. Kanske känner de igen de åtgärder och beskrivningar som finns i den men inte själva namnet. Enligt de svar som kommit på fråga sex verkar det ändå som att den viss förbättring av kunskapen kring PAF. Att frågan är ställd i en skala gör att svaren är något svåra att tyda, det är därför svårt att veta hur mycket mer kunskap deltagarna fått. Samtliga har dock svarat en trea eller mer vilket bör betyda att de fått någon mer kunskap om PAF.

Baserat på erfarenheterna från denna aktivitet rekommenderas skogssektorn att prioritera exkursioner, workshops, dialoger, uppföljningar och kalibreringar för att kunna nå målen om god hänsyn till vattendrag och våtmarker vid skogsbruksåtgärder. Det finns mycket teoretisk kunskap om varför och hur olika hänsynsåtgärder kan användas, men det finns fortfarande ett behov av utbildning i hur man omsätter det i praktiken i olika skogsbestånd och vid olika förhållanden.

Framtida aktiviteter

Samtliga av de exkursioner och workshops som anordnats inom aktivitet C4.4 har av projektgruppen upplevts som lyckade och uppskattade. Det bekräftas också av att framförallt skolorna har velat ha en fortsättning på de första exkursionerna som gjorts. Aktiviteten har under projektets gång utökats två gånger och planeras att genomföras även under projektets sista år. Länsstyrelsen Västerbotten planerar också att under år 2025 arrangera ett antal extra skogsträffar och familjeaktiviteter som är mer riktade mot skogsägare och allmänhet, målgrupper som inte omfattats av de exkursioner och träffar som är aktuella i aktiviteterna som ingår i denna sammanställning.

Mer material

[Broschyr om demonstrationsområdena Ekeby och Mossaliden](#)

[Digital skogsvandring på demonstrationsområdena Ekeby och Mossaliden](#)

[Lärarhandledningar och annat material för skola och utbildning](#)

[Information om projektet Grip on Life IP](#)

Havs
och Vatten
myndigheten

Länsstyrelsen
Västerbotten

Med bidrag från Europeiska unionens LIFE-program